

УДК 339.137:330.322

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.15>**Дашко І.М.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та менеджменту,
Криворізький факультет
Запорізького національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5784-4237>

ІНВЕСТИЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено дослідження процесів інвестування як невід'ємної частини внутрішніх економічних процесів підприємств щодо забезпечення конкурентоспроможності. Під час оцінювання стану інвестиційного потенціалу підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності основними напрямками дослідження на вітчизняному підприємстві повинні бути проєктний, функціональний, ресурсний, організаційний та управлінський блоки. На основі визначених пріоритетних напрямів забезпечення конкурентоспроможності доцільно скласти програму інвестиційної діяльності, тобто провести аналіз і вибір оптимальних варіантів інвестиційних проєктів, сформувати портфель інвестиційних проєктів підприємства. Складність і багатовекторність процесу інвестування на підприємстві може бути визначено як певний інструмент забезпечення конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, інвестування, забезпечення, проєкт.

Постановка проблеми. Світова економіка останніх десятиліть демонструє певну роль інвестиційних процесів у розвитку конкурентних переваг підприємств, тому актуальним завданням для будь-якого підприємства є вибір пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності. Інвестиції виконують найважливішу структуроутворюючу функцію в економічній системі держави. Майбутня структура економіки залежить від того, в які галузі вкладаються інвестиційні засоби. Інвестування стає невід'ємною частиною внутрішніх економічних процесів підприємств. Необхідність системного дослідження процесів інвестування в забезпеченні конкурентоздатності підприємств є актуальною науково-практичною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній літературі до 80-х років термін «інвестиції» для аналізу процесів соціалістичного відтворення практично не використовувався, основною сферою його застосування були перекладні роботи закордонних авторів і дослідження у сфері капіталістичної економіки. Базисним поняттям інвестиційної діяльності було поняття капітальних вкладень.

Вагомий внесок у розроблення проблеми розвитку іноземного інвестування зробили зарубіжні вчені Ф. Хайек, Д. Хікс, У. Шарп та ін. [1]. Дослідженню питань розвитку інвестиційних процесів присвячено праці таких вітчизняних учених, як І. Бланк, А. Гайдуцький, С. Захарін та ін. Так, В.Г. Федоренко під інвестиціями розуміє «...вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик утрат від інфляції

та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу...» [2]. Э.Дж. Долан розглядає інвестиції на макrorівні як збільшення обсягу капіталу. І.В. Ліпсиць, В.В. Коссов, В.В. Ковальов розглядають інвестиції як комбінаторне та диспозиційне поняття [3; 4]. Наукові доробки зумовлюють актуальність та необхідність подальшого дослідження питання інвестицій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств.

Мета статті полягає у дослідженні процесів формування і використання інвестиційних ресурсів щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємств, аналізі структури інвестиційного процесу для виділення оптимальних складників циклу, запропонованні основних напрямів дослідження інвестиційного потенціалу на вітчизняному підприємстві для забезпечення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції – відносно новий для державної економіки термін. У рамках централізованої планової системи використовувалося поняття «валові капітальні вкладення», під якими розумілися всі витрати на відтворення основних фондів, включаючи витрати на їх ремонт. Інвестиції – це більш широке поняття, що охоплює й так звані «реальні інвестиції» (близькі за змістом до нашого терміна «капітальні вкладення»), й «фінансові» (портфельні), а також «інтелектуальні» інвестиції. Реальні інвестиції являють собою вкладення капіталу державою чи приватною фірмою в яку-небудь галузь економіки чи підприємство, результатом чого є утворення нового капіталу чи збільшення наявного капіталу (будинку, устаткування, товарно-матеріальні запаси і т. д.).

Фінансові інвестиції – це вкладення капіталу в акції, облігації, інші цінні папери, а також у банківські депозити. Тут приросту реального капіталу не відбувається, відбувається лише купівля, передача титулу власності. У наявності, таким чином, трансферні (тобто передатні) операції [5].

Інтелектуальні інвестиції – це підготовка фахівців у наукових установах, передача досвіду, ліцензій і «ноу-хау», спільні наукові розробки і т. д.

Поняття інвестиційних ресурсів охоплює всі зроблені засоби виробництва, тобто всі види інструментів, машин, устаткування, фабрично-заводські, складські, транспортні засоби і збутову мережу, використовувани у виробництві товарів та послуг і доставці їх до кінцевого споживача [6].

Фінансові та інтелектуальні інвестиційні процеси, безперечно, є підґрунтям забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Інвестиційні ресурси трансформуються в об'єкти виробничої і невиробничої сфери підприємства, забезпечуючи стратегічний розвиток і, відповідно, конкурентоспроможність. Інвестиційні товари (засоби виробництва) відрізняються від споживчих товарів тим, що останні задовольняють потреби безпосередньо, тоді як перші роблять це побічно, забезпечуючи виробництво споживчих товарів.

Перехід до ринкових відносин в інвестиційній сфері насамперед стосується її джерел. Інвестиції можуть здійснюватися за рахунок власних фінан-

сових ресурсів інвестора, залучених фінансових засобів інвесторів, бюджетних інвестиційних асигнувань і запозичених фінансових ресурсів. Процес формування та використання інвестиційних ресурсів охоплює визначений період, що прийнято називати інвестиційним циклом. Розроблення промислового інвестиційного проекту – від первісної ідеї до експлуатації підприємства – може бути представлений у вигляді циклу, що складається з трьох основних фаз: передінвестиційної, інвестиційної й експлуатаційної. Кожна із цих фаз, своєю чергою, підрозділяється на стадії, і деякі з них містять такі важливі види діяльності, як консультування, проектування і виробництво (рис. 1).

Як видно з рис. 1, передінвестиційна фаза містить кілька стадій: визначення інвестиційних можливостей (дослідження можливостей); аналіз альтернативних варіантів проекту і попередній вибір проекту, а також підготовка проекту – попереднє техніко-економічне обґрунтування (ПТЕО) і техніко-економічне обґрунтування (ТЕО); висновок по проекту і рішення про інвестування. Функціональні дослідження також є частиною стадії підготовки проекту, але проводяться зазвичай окремо, тому що вони включаються відповідно у ПТЕО чи ТЕО пізніше. Проходження проекту через усі ці стадії також відповідає просуванню інвестицій, створює кращу основу для прийняття рішень і здійснення проекту, роблячи

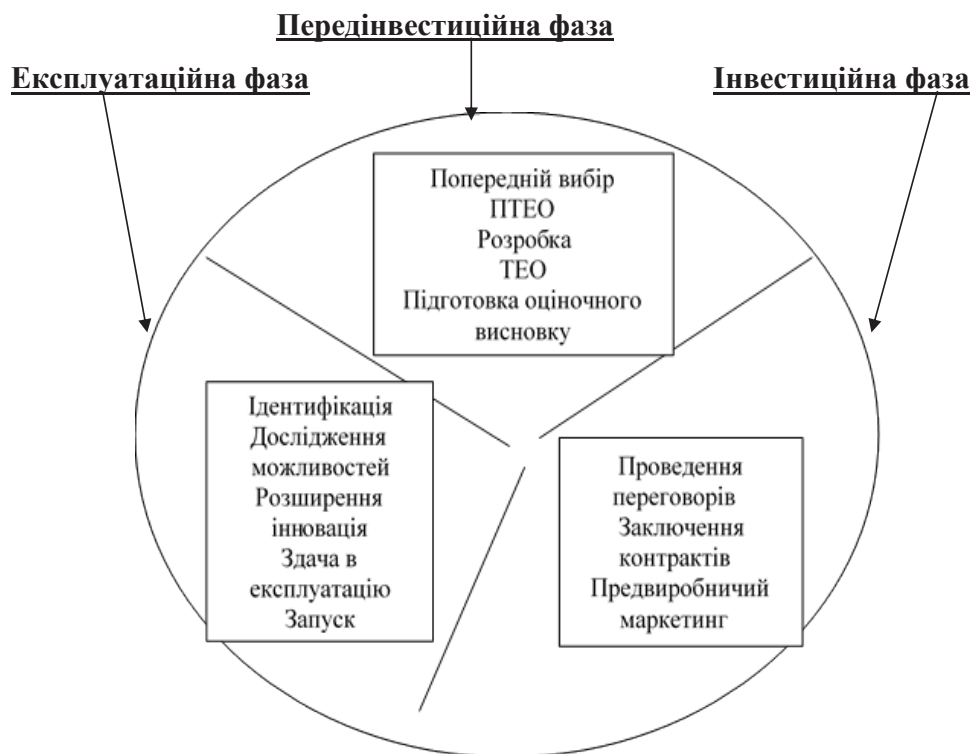

Рисунок 1 – Структура інвестиційного процесу

цей процес більш зрозумілим. Природно, що кожна зі стадій опосередковано пов'язана з процесами забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Науковий і практичний інтерес викликає класифікація інвестицій та її узагальнення з метою використання у вітчизняній практиці. Так, німецький професор А.Д. Вайнріх запропонував таку класифікацію інвестицій: інвестиції в майно (матеріальні інвестиції) – інвестиції в будівлі, споруди, устаткування, запаси матеріалів; фінансові інвестиції – придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів (ЦП); нематеріальні інвестиції – інвестиції на підготовку кадрів, дослідження та розроблення новітньої технології, рекламу.

Використовуючи комбінаторне поняття інвестицій, Ж. Перар виділяє такі типи інвестицій:

- для заміни або підтримання робочого стану обладнання;
- розширення за допомогою збільшення виробничих потужностей, розширення діяльності за допомогою створення нових видів продукції;
- науково-дослідницькі роботи; просування товару та реклами;
- участь у капіталі інших підприємств;
- обов'язкові інвестиції (на запобігання забрудненню навколишнього середовища, інвестиції у соціальну сферу та ін.), стратегічні інвестиції, пов'язані з поглинанням підприємств.

Оскільки на переважній більшості підприємств єдиним видом фінансових інструментів інвестування є цінні папери, для таких підприємств поняття «інвестиційний портфель» ототожнюється з поняттям «фондовий портфель» (або «портфель цінних паперів»).

Головною метою формування інвестиційного портфеля є забезпечення реалізації основних напрямів політики конкурентоспроможності підприємства шляхом підбору найбільш доходних і безпечних фінансових інструментів. З урахуванням сформульованої головної мети будується система конкретних локальних цілей формування інвестиційного портфеля, основними з яких є:

- забезпечення високого рівня формування інвестиційного доходу в поточному періоді;
- забезпечення високих темпів приросту інвестованого капіталу в довгостроковій перспективі;
- забезпечення мінімізації рівня інвестиційних ризиків, пов'язаних із фінансовим інвестуванням;
- забезпечення необхідної ліквідності інвестиційного портфеля;
- забезпечення максимального ефекту «податкового щита» в процесі фінансового інвестування;
- забезпечення конкурентної політики підприємства.

Після планування інвестиційної діяльності і визначення її масштабів перед керівництвом під-

приємства постає питання щодо організації інвестиційної діяльності. До організації інвестиційної діяльності належать розподіл прав, обов'язків та відповідальності між підрозділами, що беруть участь у реалізації інвестиційного портфелю, та створення (вдосконалення) організаційної структури щодо управління інвестиційною діяльністю. Під час вибору типу організаційної структури управління інвестиційною діяльністю керівництво підприємства повинно враховувати цілі, стратегічну спрямованість інвестиційної діяльності, орієнтацію інвестиційної діяльності на певний фактор оточення підприємства і наявні ресурси. Також особливу увагу слід приділити добору персоналу, що буде зайнятий у процесі управління інвестиційною діяльністю. Інвестиційною діяльністю повинні займатися працівники з достатнім потенціалом, тобто вони повинні володіти певними знаннями та навичками, стратегічно мислити, мати певні особисті якості, притаманні менеджерам з інвестицій, бути певним чином мотивовані щодо інвестиційної діяльності підприємства.

Отже, мотивація має велике значення для ефективності інвестиційної діяльності у цілому. Мотивація передбачає формування набору стимулів інвестиційної діяльності, до яких повинні належати попередні стимули, поточні стимули та стимули за результатами роботи. Особливу увагу слід приділяти попереднім стимулам, тому що саме вони безпосередньо впливають на інвестиційну спрямованість працівників підприємства, знижують ризик опору певним діям, який, безумовно, має місце під час інвестиційної діяльності підприємства. Також попередні стимули дають можливість залучити до проекту сторонніх інвесторів або співвиконавців проекту.

Після реалізації інвестиційних проєктів здійснюються контроль та оцінка ефективності реалізації окремих інвестиційних проєктів і всього інвестиційного портфеля у цілому. Контроль над результатами реалізації інвестиційних проєктів покликаний визначити ступінь виконання плану щодо реалізації інвестиційної програми підприємства, виявити відхилення від плану (за термінами, обсягами виконаних робіт, фінансовими результатами, ефективністю тощо).

На основі результатів проведеного контролю та оцінки ефективності (за необхідності) здійснюють регулювання інвестиційної діяльності, а саме:

- 1) вносять необхідні корективи у цілі інвестиційної діяльності підприємства;
- 2) корегують напрями дослідження інвестиційного клімату та потенціалу підприємства;
- 3) змінюють стратегії забезпечення конкурентоспроможності, пріоритети інвестиційної діяльності підприємства;
- 4) приймають рішення про припинення реалізації неефективних інвестиційних проєктів та

перенесення акценту на пріоритетні напрями інвестиційної діяльності;

5) корегують заходи щодо реалізації проєктів;

6) вносять зміни до організаційної структури управління інвестиційною діяльністю з метою її вдосконалення;

7) вносять зміни щодо набору стимулів здійснення інвестиційної діяльності;

8) корегують підконтрольні показники і методи контролю інвестиційної діяльності та вносять корективи щодо процесу контролінгу інвестиційної діяльності.

Підсистема інформаційного забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємства повинна містити в собі такі елементи: планування процесу інформаційного забезпечення; організація інформаційного забезпечення процесу управління інвестиційною діяльністю підприємства; збір та обробка інформації, подання інформації щодо управління інвестиційною діяльністю; формування інформаційної бази управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Підсистема діагностики інвестиційної позиції підприємства повинна включати такі елементи, як моніторинг інвестиційного потенціалу і моніторинг інвестиційного клімату підприємства.

Загалом увесь процес реалізації інвестиційного проєкту – це комплекс досить трудомістких заходів, що вимагають детального і точного про-

рахунку. Від того, наскільки професійно й якісно було проведено планування кожного етапу наміченої діяльності, у кінцевому підсумку залежатимуть стратегічний розвиток підприємства і його конкурентні переваги.

Висновки. Цілі інвестиційної діяльності підприємства мають бути складовою частиною плану розвитку вітчизняного підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності. Основними напрямками дослідження інвестиційного клімату підприємства повинні бути дослідження стратегічної сфери (макроклімату) і дослідження стратегічної зони (мікроклімату).

Під час оцінювання стану інвестиційного потенціалу підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності основними напрямками дослідження на вітчизняному підприємстві повинні бути проєктний, функціональний, ресурсний, організаційний та управлінський блоки.

Доцільно сформувати інвестиційну політику, тобто визначити пріоритетні напрями інвестиційної діяльності підприємства та розробити стратегію забезпечення конкурентоспроможності. На основі визначених пріоритетних напрямів забезпечення конкурентоспроможності доцільно скласти програму інвестиційної діяльності, тобто провести аналіз і вибір оптимальних варіантів інвестиційних проєктів, сформувати портфель інвестиційних проєктів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Hamel G. Leading the Revolution. Harvard Business School Press. Boston (Mass). 2000. 58 p.
2. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2005. 191 с.
3. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов. Москва : Финансы и статистика, 2005. 144 с.
4. Управління конкурентоспроможністю підприємства / С.М. Клименко та ін. Київ : КНЕУ, 2008. 520 с.
5. Карпюк В.П. Управління конкурентоспроможністю продукції. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2009. № 4(50). URL : http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/46.pdf (дата звернення: 30.09.2019).
6. Войчак А.В., Камішніков Р.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація. *Маркетинг в Україні*. 2005. № 2. С. 50–53.
7. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінки та стратегія забезпечення. Дніпропетровськ : ДУЕП, 2006. 276 с.

References:

1. Hamel, G. (2000). Leading the Revolution. Harvard Business School Press. Boston (Mass). 58 p.
2. Fedorenko, V.H. (2005). Investytsijnyj menedzhment: navchal'nyj posibnyk [Investment management: a textbook]. MAUP. Kyiv, Ukraine.
3. Kovalev, V.V. (2005). Metody otsenky ynvestytsyonnykh proektov [Investment Project Evaluation Methods]/ Fynansy y statystyka. Moskva, Russia
4. Klymenko S.M. Omelianenko T.V. and Barabas D.O. (2008), Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidprijemstva [Managing the competitiveness of the enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine
5. Karpiuk, V.P. (2009), "Managing the competitiveness of products", Available at: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/46.pdf (accessed 30 September 2019).
6. Voichak, A. V. and Kamushnikov, R. V. (2005), "Competitive advantages of the enterprise: essence and classification", *Marketing v Ukraini*, vol. 2, pp. 50-53.
7. Pavlova, V. A. (2006), Konkurentospromozhnist pidprijemstva : otsinki ta strategiya zabezpechennya [Competitiveness of the company: assessments and support strategy], DUEP, Dnipropetrovsk, Ukraine.

Dashko Iryna

Faculty of Kryvyi Rih Zaporizhzhya National University

INVESTMENTS IN ENTERPRISE COMPETITIVENESS

The purpose of the article is a study of the processes of formation and use of investment resources to ensure the competitiveness of enterprises. Methodology. The basis of the research is the methods of system analysis. The methodology of scientific knowledge is the basis for comparative analysis. Abstracting allowed us to analyze global competitiveness indices. Results. When assessing the state of investment potential of an enterprise for ensuring competitiveness, the main areas of research at a domestic enterprise should be the design block, the functional block, the resource block, the organizational block and the management block. It is advisable to formulate an investment policy, ie to determine the priority areas of investment activity of the company and to develop a strategy for ensuring competitiveness. On the basis of the identified priority areas for ensuring competitiveness, it is advisable to draw up a program of investment activities, ie to analyze and select the best options for investment projects, to form a portfolio of investment projects of the company. Investment resources are transformed into objects of industrial and non-productive sphere of the enterprise providing strategic development and accordingly competitiveness. Investment goods (means of production) differ from consumer goods in that the latter satisfy the needs directly, while the former do so indirectly, ensuring the production of consumer goods. Practical implications. In general, the whole process of implementing an investment project is a complex of quite time-consuming activities that require detailed and accurate calculation. How many professionally and qualitatively the planning of each stage of the planned activity was carried out will ultimately depend on the strategic development of the enterprise and ultimately the competitive advantages of the enterprise. Value/originality. The objectives of the investment activity of the enterprise should be an integral part of the plan of development of the domestic enterprise for ensuring competitiveness. The basic directions of research of investment climate of the enterprise should be: research of strategic sphere (macroclimate) and research of strategic zone (microclimate)

Key words: competitiveness, enterprise, investment, provision, project.

JEL classification: L6, M21.
